

L'estrena del setè art

El 1897, dos anys després que es presentés oficialment a París, els gironins van viure amb expectació l'arribada del cinematògraf, «l'invent del segle», que feia que les imatges prenguessin vida.

Text > **JORDI CAMPS I LINNELL**, periodista

El 22 de març de 1895, per primera vegada un grup de persones que participaven en un conveni sobre fotografia a París van presenciar un espectacle mai vist fins aleshores. De la paret de la Societat Francesa de Foment de la Indústria Nacional apareixia, com per art de màgia, una munió de gent que es movia com si fos viva, de dones vestides amb faldilles negres i homes que circulaven en bicicleta amunt i avall. Era la primera vegada que es projectava una pel·lícula de cinema.

La projecció durava només quaranta-sis segons. Suficients, però, per marcar profundament aquells primers espectadors que van presenciar la sortida dels obrers de la fàbrica de fotografia Lumière a Lió (França).

Precisament d'allà va sorgir l'enginy que ho va fer possible, un aparell que permetia captar una seqüència de setze fotogrames en una pel·lícula de cel·luloide i projectar les imatges filmades, i així produïa una sensació de moviment. Els seus creadors van ser Auguste i Louis Lumière, dos dels sis fills de l'amo de la fàbrica. Conscients de l'entusiasme amb què es va rebre la presentació, els dos germans van decidir mostrar el seu invent al públic en general, cobrant, és clar. La primera exhibició amb públic va tenir lloc la tarda del 28 de desembre d'aquell mateix any al soterrani del Grand Café, situat al número 14 del Boulevard des Capucines de París. S'hi van oferir deu pel·lícules de menys d'un minut de durada, i van ser un total de trenta-tres

persones les que hi van assistir per un franc l'entrada.

Els primers espectadors van al·lucinar. Tant, que tot just sortir-ne van explicar entusiasmat la seva experiència. En qüestió de setmanes, ja hi havia 2.500 persones que diàriament pagaven aquell franc per entrar a veure aquelles imatges en moviment projectades, i que els seus autors van batejar com a *cinematògraf*. Naixia, amb èxit, el cinema. I, com era d'esperar en plena era industrial, també tot un negoci.

Una expansió ràpida

El nou espectacle es va difondre amb rapidesa. I, arreu del món, es reproduïen les mostres d'admiració. El boca-orella dels espectadors, sumat al que publicaven els mitjans de comu-

>> La sortie de l'usine Lumière à Lyon o La sortie des usines Lumière ('la sortida de la fàbrica Lumière a Lió'), de 1895, la primera pel·lícula documental que es va projectar. (Font: FOTOGAMA DEL FILM)

>> El cinematògraf d'Auguste i Louis Lumière. (Font: WIKIMEDIA COMMONS)

nicació, va ser fonamental per entendre'n la ràpida expansió. Tothom tenia clar que l'experiència cinematogràfica no tenia res a veure amb aquelles ombres xineses, il·lusions i imatges projectades per les llanternes màgiques que els firaires de l'època havien ofert als seus pares i avis. El cinematògraf reproduïa talment la realitat. No va ser fins al Nadal de 1896, un any després, que els catalans van poder compartir aquella experiència. La primera projecció es va fer a la rambla de Catalunya, el carrer de Barcelona més cosmopolita del moment i, com no podia ser d'altra manera, la van realitzar els Lumière.

La capital gironina també es feia ressò d'aquell esdeveniment. Els primers espectadors quedaven bocabardats i, fins i tot, espantats. Algunes cròniques deixaven constància de les sortides precipitades de les sales de projecció quan, a la pantalla, apareixia una locomotora de vapor que s'apropava a tota velocitat. Cal tenir en compte que en aquell temps els canvis eren molt ràpids (amb l'aparició del tren, l'electricitat, el pneumàtic, el telèfon...) i no sempre era tan fàcil entendre allò que les fotografies animades mostraven amb tanta nitidesa. Dies abans de l'arribada del cinematògraf a la ciutat, el *Diario de Gerona* ja donava compte de les particularitats tècniques del nou enginy, i mostrava sorpresa pel fet que «la il·lusió del moviment en les proves

és tal que les escenes representades són d'una realitat astoradora».

Finalment, els gironins van poder veure en directe el nou enginy el 2 de març de 1897, gràcies a un cinematògraf que es va instal·lar a l'Orfeó Gironí (carrer Nou, 4). Però va ser pocs mesos després, encara amb més ressò mediàtic, quan es va obrir la primera sala estable «en un modest saló» situat als baixos del número 27 del carrer de l'Argenteria, just a la cantonada amb les escales d'accés al pont de Sant Agustí. El 31 d'agost d'aquell any s'hi van instal·lar les màquines, i tot i que es va anunciar que l'endemà s'obriria al públic, se'n va haver de posposar la sessió inaugural perquè les primeres proves no van resultar prou reeixides. L'estrena oficial va tenir lloc el 4 de setembre i, com recull la premsa, l'acte va acollir una nodrida presència d'autoritats i periodistes, un dels quals en va deixar testimoni escrit: «L'espectacle va resultar agradable i sorprenent com sempre, ja que no només l'aparell és del sistema més perfeccionat que avui es coneix, sinó que les vistes de la primera sèrie que s'exhibeixen són de les més notables per la meravellosa

exactitud amb què es reproduïen les escenes de la vida real més característiques». El periodista en qüestió, del *Diario de Gerona*, plasma les reaccions de sorpresa i d'admiració per una sessió en què es van poder veure títols com *La plaça de la República de París*, *La batalla de neu* i la popular *L'arribada d'un tren*, totes del catàleg Lumière.

Esplaiant-s'hi com en cap altre mitjà local, el cronista comenta cadascuna de les filmacions, i destaca la primera pel seu «extraordinari moviment»; la segona per «la seva sorprenent exactitud» i la darrera, tot un clàssic ja a l'època, «és com totes les altres, una fidelíssima reproducció de la veritat, fins al punt que és impossible no llançar un crit d'entusiasme i admiració en veure-la». A la conclusió de l'article deixava patent el seu entusiasme i qualificava l'espectacle del cinematògraf com «un dels més sorprenents invents d'aquest segle» i avançava que «per això no dubtem que els propietaris del que des d'avui s'exhibirà al públic d'aquesta ciutat veuran realitzats els seus desitjos, que anit van expressar unànimes totes les persones convidades». El desig es va

Els gironins van poder veure en directe el nou enginy el 2 de març de 1897, gràcies a un cinematògraf que es va instal·lar a l'Orfeó Gironí, al carrer Nou, 4

fer realitat, i al cap de pocs dies el mateix diari informava que els propietaris ampliaven a tres les exhibicions els dies laborables i a cinc els caps de setmana. Segons consta, la raó de fixar les hores per a cada exhibició era evitar al públic la molèstia d'haver d'esperar al

carrer, ja que no es tenia un lloc d'espera adequat, a més de proporcionar-li una manera d'arribar puntual a l'espectacle.

Aquella petita sala va servir de model perquè moltes altres en preguessin mostra i ampliessin la competència. Un dels historiadors que s'han dedicat a recollir amb exhaustivitat la història del cinema a les comarques de Girona és Joaquim Romaguera i Ramió. Al llibre *Silenci, rodem!* deixa patent que el cinema devia ser molt popular arreu, atesa la gran quantitat de sales d'exhibició que hi havia. Dit això, no tot va ser bufar i fer ampolles per als empresaris pioners. Un cas exemplificatiu el

>> L'arribada d'un train en gare de La Ciotat o L'arribada d'un train à La Ciotat ('l'arribada d'un tren a l'estació de La Ciotat') documental de Louis Lumière de 1895.

Els senyors Coll i Arnau, tot i haver obtingut el vistiplau de l'Ajuntament per fer ús del Teatre Principal, van trobar reticències per part dels prohoms del teatre

trobem a la mateixa ciutat de Girona, amb els senyors Coll i Arnau, els quals, tot i obtenir el vistiplau de l'Ajuntament per fer ús del Teatre Principal, van trobar reticències per part dels prohoms del teatre. Per aquest motiu, el local no va poder gaudir d'una programació continuada. Això, fins que a partir del juliol de 1901 va obrir com a cinema diari, malgrat les intermitents aturades posteriors per culpa d'un incendi, obres i permisos consistorials, com a mínim fins a principis dels anys trenta.

Proliferació de sales i cines barraca

En aquells primers anys, el més corrent era l'exhibició en barraques, que

solien aparèixer com bolets, sobretot coincidint amb la celebració de les Fires de Sant Narcís. El 28 d'octubre de 1898, per exemple, es va inaugurar el Biògraf Lumière dels germans Pomar (al carrer Ciutadans) i l'endemà un altre cine en una barraca de fira (les fires, aleshores, se celebraven en bona part a la plaça de la Independència). Un cop acabades les festes patronals, desapareixien i no tornaven fins a l'any següent. Concretament, com recull un anunci i ho confirma una notícia posterior, el 29 d'octubre de 1899, a la mateixa plaça de la Independència es van exhibir al Gran Cinematògraf Demeny unes vistes animades de la ciutat, com ara la sortida d'obriers de la foneria Planas, Flaquer i Companyia, al més pur estil Lumière; quadres de toreig; situacions còmiques o vistes acolorides. «Sessió cada mitja hora», resava el reclam. Va durar fins al dia 1 de desembre. Un altre anunci, publicat a *El Autonomista*, destacava: «El Cinematògrafo Lumière o la fotografia viva. Último modelo perfeccionado. El más claro y el de más naturales movimientos en los personajes y objetos que se presentan en tamaño natural [...]. Copia exacta de la realidad».

Que els cines barraca proliferessin als voltants de la plaça de Sant Agustí (o de la Independència, com la coneixem avui dia) i la Devesa explica

que sigui coneguda com «la plaça dels cines». N'hi hagué una gran quantitat: el Cinema-electro-auxiògraf (1900) del senyor Joan, «que disposava d'un orgue i que va durar poc temps, malgrat l'èxit que congrià» (Romaguera); el Cinematògraf W. Polak (1901), de grans dimensions; el Cinematògraf Modern (1903), de Jaume Figueres i Gabriel Gómez; o el Saló Gerió, de gran èxit. Aquest darrer, com detalla Joaquim Romaguera, es va inaugurar el 1906 als baixos del Centre Moral Gironí, una entitat creada el 1881 (plaça de la Independència, 17) on, a més d'oferir-se espectacles d'art i concerts, es va posar una sala «amb artística decoració

Aquells primers anys, el més corrent era l'exhibició en barraques, que solien aparèixer com bolets, sobretot coincidint amb la celebració de les Fires de Sant Narcís

Els propietaris d'El Paralelo van aixecar un saló colossal i emblemàtic, amb 1.077 localitats, construït per l'arquitecte Martí Sureda i Vila, amb el nom de Coliseo Imperial

a càrrec de l'arquitecte Rafael Masó i Valentí», encara que malauradament sembla que no va durar gaire.

El Paralelo i el Coliseo Imperial

Pel que fa als cines barraca, van ser molt populars gràcies al fet que solien acompanyar les sessions amb música de piano o orgue, una música que cridava l'atenció dels passavolants i que rivalitzava amb les sessions d'El Paralelo, el primer cinema estable com a tal. Els seus orígens es remunten al 1898, per Fires, i també es va construir a la plaça de la Independència, en una barraca de fusta on es projectaven pel·lícules. Instal·lat en un envelat de fira al baluard de Figuerola, com destaquen els diaris de l'època, hi havia un home anunci a l'entrada (Joan Fuster, *Foraster*) que tenia com a missió pregonar les sessions i, és clar, cridar l'atenció dels ciutadans. Qui el va fer construir i n'era propietària era Teresa Fullea i Carceller, tot i que qui el portava era el seu segon marit, Martín del Olmo Barbero, que tenia una cafeteria al Paral·lel de Barcelona (vet aquí el nom) i era propietari de la distribuïdora La Madrileña. Com detalla Joaquim Romaguera, la sala tenia una capacitat de dues-centes cinquanta cadires de preferència i tres-centes de generals, i tenia la particularitat que el mateix Olmo hi va exercir d'explicador durant una etapa, fins que el va substituir una companyia teatral. La tasca dels explicadors bàsicament era la de narrar les escenes i l'argument d'una manera molt exagerada i dramàtica; fins i tot, en alguns casos, com descriuen els llibres d'història, parlaven amb el públic i en contestaven els comentaris.

El Paralelo va oferir la darrera sessió el 29 de juny de 1909. Els seus propietaris van adquirir un terreny a la mateixa plaça i allà van aixecar un saló colossal i emblemàtic, amb una capacitat de 1.077 localitats, construït per l'arquitecte Martí Sureda i Vila, que es va inaugurar el 9 d'octubre amb el nom de Coliseo Imperial. L'històric cinema (que en la curta etapa que va ser col·lectivitzat es va rebatejar com a Saló Bakunin) va facilitar que en aquell epicentre s'ubiquessin posteriorment al llarg de la història dos altres grans cinemes referencials, el Gran Via i l'Albéniz, que continua dempeus i rutllant, tot i que ja no amb la mateixa estructura arquitectònica original, ja que a la dècada dels noranta es va readaptar al nou temps, el de les multisales, que encara perviu avui dia.

El cinema, a més de ser un testimoni de la realitat com no s'havia vist mai, va evolucionar de pressa, i una altra sèrie de pioners van readaptar les narracions de to documentalista que proposaven els Lumière i van començar a crear ficcions i a filmar universos onírics. De seguida van començar a arribar pel·lícules amb argument, tant de França com d'Itàlia, Dinamarca i, fins i tot, d'una inci-

piet indústria que naixia amb força als Estats Units. Per això molts es van llançar a crear una infraestructura industrial que facilitaria la producció de films. Ara ja fa cent trenta anys d'aquella projecció inaugural a París i és cert que els cinemes continuen sent un dels grans aparadors de l'oci i l'art audiovisual, però els temps segueixen evolucionant amb més rapidesa que mai, amb la tecnologia com a principal aliada d'aquesta carrera incessant. La irrupció d'Internet, ara fa uns anys, ho ha alterat tot, i a més de revolucionar digitalment el cinema, ha canviat de forma cada vegada més amenaçadora la concepció del cinema tal com el van entendre els Lumière: per ser projectat en una sala fosca on, col·lectivament, els espectadors experimenten emocions compartides. Amb les plataformes de reproducció en continu que et porten el contingut cinematogràfic a casa, així com directament a les tauletes, ordinadors i mòbils, sembla que l'invent del nord-americà Thomas Edison, el cinetoscopi, que va ser el primer aparell amb què es podia veure l'experiència cinematogràfica, no en la forma col·lectiva sinó individual (la primera projecció pública es va fer el 20 de maig de 1891), perviu amb més força del que ens pensàvem.

>> La plaça de la Independència de Girona els primers anys del segle xx, amb el flamant Coliseo Imperial. (Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI.)